

Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521–1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2009, 564 pag. + 10 facsimile

Adevărată personalitate a lumii filologice academice ieșene, prof. univ. dr. Constantin Frâncu propune lingviștilor români și străini o nouă lucrare, extrem de valoroasă, pe care o semnalăm și noi astăzi. Lucrarea este structurată în patru capitole în care autorul se ocupă de *Morfologia limbii române dintre 1521 și 1640* (Capitolul I), *Sintaxa limbii române dintre 1521-1640* (Capitolul al II-lea), *Morfologia limbii române între 1640-1780* (Capitolul al III-lea), *Sintaxa limbii române dintre 1640-1780* (Capitolul al IV-lea), capitole care acoperă 424 pagini, urmate de un Indice general (care cuprinde indicele de persoane, de cuvinte și expresii și un indice geografic).

Perspectivile științifice ale tratării materialului de limbă sînt, așa cum arată autorul în *Cuvînt înainte*, elaborarea de „explicații mai plauzibile privind factorii *diatopic*, *diacronic*, *diastratic* și *diafazic*, care caracterizează o anumită epocă din istoria limbii” (p. 13), plecîndu-se în aranjarea și tratarea științifică a materialului de la maniera tradițional-empirică, de observare a funcționării limbii și de clasificare a acestor observații după criteriile gramaticii clasice la triangularea cu maniera lingvisticii cognitive, de explicare a fenomenelor din limbă prin teoria prototipului și a teoriilor centrului și periferiei. Adăugăm la această metodă de lucru și precizarea că toate faptele de limbă teoretice sînt bogat exemplificate, astfel rezolvîndu-se subsecvent și problema centrală a studiilor de gramatică istorică a atestărilor categoriilor lexico-gramaticale și a categoriilor sintactice. De exemplu, pentru perioada 1521-1780, atestărilor formelor sau preformelor elementului predicativ suplimentar (p. 170) și a propoziției predicative suplimentare (p. 208), a circumstanțialelor concesiv (p. 198), ale circumstanțialelor cumulativ și de excepție (p. 199-200), a circumstanțialului instrumental (p. 194), a circumstanțialului sociativ (p. 195), a complementului și a complementivei cantitative (p. 363-364) ș.a. Aceste ultime circumstanțiale și complemente au cunoscut identificări și teoretizări tîrzii în gramatica românească, în raport cu teoretizările subiectului, predicatului, atributului și complementelor direct și indirect, iar atestarea lor în documentele secolelor al XVI-lea – al XVIII-lea, documentată prin exemple pertinente și relativ numeroase este un fapt extrem de valoros pentru studiile de specialitate pe această temă. Observăm că, în tratarea teoretică a faptelor de limbă, acolo unde autorul consideră că se impune, cel mai adesea la începutul unei subsecțiuni, sînt discutate fie terminologia, fie teoria lingvistică agreată pentru discutarea faptelor, modul acesta sistematic de a prezenta lucrurile avînd calitatea de a nu lăsa în seama presupunerilor nici teoria, nici terminologia la care se face referire. Acest fapt este important, mai ales atunci cînd se apelează la noua terminologie și la teoriile implicite, utilizate de ultima gramatică academică românească (ediția 2005), privitoare, de exemplu, la complementul secundar (p. 180), ori la complementul posesiv (p. 181). Referindu-ne la capitolele al III-lea și al IV-lea, observăm aceeași bogată documentare prin fapte de limbă. Consemnarea acestora este însoțită în permanență, fie de observații comparative, fie de semnalarea caracterului inovativ al unei forme ori structuri, fie de raportarea la norma literară, fie de aprecieri cantitativ-calitative. Ne putem referi aici, de exemplu, la circumstanțialul sociativ care, în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea, intră în concurență cu subiectul multiplu din motive obiective, după cum notează autorul: „atît datorită sincretismelor personale la unele forme de persoana a III-a sg. și pl. (pf. compus, imperfect, mai mult ca perfect), cît și frecvențelor cazuri de nerealizare a

acordului între subiect și predicat (mai ales în graiul muntean)” (p. 368). Caracterul sintetic al prezentării este păstrat permanent, dar concizia nu afectează numărul semnalărilor exemplificative, care rămâne în continuare ridicat. Notăm că, pentru ambele perioade istorice, sînt tratate și unele probleme de natură sintactică care nu sînt abordate uzual în vademecuri, ci mai mult în lucrări individuale, de tip monografic, ne referim aici la realizarea afirmației și a negației, la problematica incidenței, a anacolutilui și a dislocărilor sintactice, la elipsă și repetiție, precum și la coeziunea sintactică (prin conectori frastici și transfrastici). Și aceste aspecte, deși tratate succint, sînt extrem de bine urmărite și aduc informații importante cu privire la evoluția limbii în perioada istorică documentată de lucrare. În ceea ce privește concluziile, observăm că acestea surprind cu maximă acuratețe toate direcțiile de evoluție a limbii, direcții discutate în termenii precizați inițial de dinamică diacronică, diatopică, diastratică și diafazică. Chiar singură, prin rigoare, lectura acestor concluzii ar putea fi, credem, suficientă pentru a avea un tablou pertinent al specificului limbii române în raport cu evoluția limbilor romanice și cu propria evoluție. Faptul că ne aflăm în fața unei lucrări extrem de bine elaborate și plină de informație concludentă îl confirmă și Academia Română, care la 15 decembrie 2011 a acordat premiul „Bogdan Petriceicu Hașdeu” lucrării *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, și autorului acesteia, prof. univ. dr. Constantin Frâncu, drept recunoaștere oficială pentru contribuția valoroasă adusă cunoașterii științifice a limbii române. Prin această recunoaștere, credem, însăși școala lingvistică ieșeană și-a întărit prestigiul academic în plan universitar național, păstrînd prin contribuția profesorului Constantin Frâncu afilierea la galeria marilor lingviști români.

MIHAELA SECRIERU

(Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași)

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Psaltirea Hurmuzaki*, volumul I, Studiu filologic, studiu lingvistic și ediție de Ion Gheție și Mirela Teodorescu, 211 p. + facsimile, volumul al II-lea, Indice de cuvinte de Rovena Șenchi, 195 p., Editura Academiei Române, București, 2005

Reputatul filolog român, specialist în interpretarea textelor vechi, Ion Gheție a lăsat posterității un ultim studiu. În 2005 a publicat la Editura Academiei, împreună cu Mirela Teodorescu, o lucrare în două volume dedicată celui care a fost considerat de unii, din perspectivă cronologică, primul text românesc: *Psaltirea Hurmuzaki*.

Volumul I cuprinde studiile filologic și lingvistic, textul integral și anexe cu facsimile. Volumul al II-lea cuprinde indicele de termeni, care s-a încheiat de lucrat după regretabila trecere în neființă a ilustrului maestru; autoarea lui este Rovena Șenchi.

Volumul I, după cum susțin autorii (în *Cuvînt-înainte*), „a beneficiat de observațiile competente ale conducătorului departamentului de filologie, dr. Alexandru Mareș” (p. 5).

Studiul filologic debutează cu o prezentare a lucrărilor publicate anterior în care s-a abordat problema manuscrisului acestei psaltiri. Ediția anterioară dedicată acestui text, prima, se datorează lui C. Ciuchindel, căruia cei doi autori ai ediției de față îi reproșează următoarele: greșelile intervenite în transliterație, punctul de vedere ezitant cu privire la datarea textului, la caracterul original sau de copie al acestuia și la curentul cultural care a determinat traducerea. Autorii explică necesitatea unei lucrări cum este cea de față prin